

UDK 347.236(497.4-15)"11/18"

Urbarji za gospostvo Tolmin

DRAGO TRPIN

Kdaj točno je prišla Tolminska v posest Ogleja in se oblikovala v zemljiško gospostvo, ni znano. Prva znana omemba Tolmina v dataciji neke listine iz let med 1063 in 1068¹ (v času patriarha Rabengerja) kaže na to, da se je zamenjava dohodkov oglejskega patriarha in brixenskega škofa po posrednikih izvršila v središču oglejske posesti v Gornjem Posočju. Leta 1077 je bila patriarhu podeljena Furlanska krajina in odlej je bil ta svetni knez tudi na Tolminskem. Začetek duhovne in cerkvene podreditve tega ozemlja čedadjskemu kapitulju in posredno Ogleju pa moremo najti že nekoliko prej, v času pokristjanjevanja in oblikovanja prvih župnij v Volčah, Bovecu in na Šentviški Gori v 10., izpričano pa v začetku 11. stoletja.²

Svetno oblast na Tolminskem je v imenu patriarha izvajal oskrbnik, imenovan gastald, ki je imel upravno-gospodarske in sodne pristojnosti. Običajno je hkrati opravljal tudi funkcijo glavarja, ki je skrbel za obrambo na tolminskem gradu.³ Gastaldija se je delila na manjše upravne enote, dekanije, ki so jim načelovali dekanji.⁴ Dve enoti mlajše kolonizacije se imenujeta rihitarija z rihartjem; zanju so značilne večje gospodarske in pravne ugodnosti kot za ostale podložnike.⁵

Tolminska je formalno ostala pod oglejsko oblastjo vse do njenega propada 1420, vendar je bila večkrat v drugih rokah: bodisi nasilno osvojena in podvržena, kot npr. na prelomu 13. in 14. stoletja od goriških grofov, bodisi zastavljena. Od sredine 14. stoletja je bila v neposredni upravi Ogleja le še v letih 1375 do 1379, ko jo je oglejski patriarh Markvard zaradi finančnih potreb z videmsko pogodbo zastavil mestu Čedad za 5600 mark soldov za dobo 6 let z možnostjo podaljšanja. Mesto je Tolmin oddalo naprej v zastavo skupini mestnih plemičev, znanih pod imenom tolminski konzorti, za 6000 mark.⁶ Ti so s krajsimi prekinitvami svoje posestne pravice uspeli obdržati, saj patriarhu Tolmina ni uspelo odkupiti nazaj kljub poskusom v začetku

15. stoletja, v katere so bili na eni ali drugi strani vpleteni še Videm, papež in Benečani. Slednji pa po prevzemu svetne oblasti nad Furlanijo niso več posegali v obstoječe zemljiškoposestne razmere in so Čedadcem leta 1450 potrdili njihove pravice na Tolminskem.⁷

Izumrtje Goriških in spopad Habsburžanov in Benečanov za njihovo dediščino sta spremenila politični zemljevid tega ozemlja. V vojni 1508-16 so bile Benetke poražene in so se morale odpovedati tako Tolminski kot aspiracijam po Goriški. Tolminsko je Maksimilijan leta 1511 razglasil za deželnoknežjo posest ter jo zastavil Mihaelu Neuhauserju. Ta je skušal iz nje v 12 letih, kolikor je bil njen imetnik, čimveč iztisniti, kar je povzročilo bistveno poslabšanje socialnega položaja podložnikov in povzročilo upiranje kmetov v letih 1513 do 1515.⁸ V času vojne in premirja so konzorti izguhili vse zemljiškoposestne pravice. Šele v pogodbah, sklenjenih v letih 1521 v Wormsu in 1523 v Benetkah, je bilo določeno, da se obnovi predvojno zemljiškoposestno stanje in pravice pod pogojem, da Čedadci prisežejo zvestobo cesarju. Konzorti so se verjetno vrnili na Tolminsko leta 1523 ali kmalu zatem.⁹

Politično oblast in zastopstvo deželnega kneza je odslej izvajal deželni glavar. V 16. stoletju so to službo večinoma opravljali goriški plemiči, ki so bili v večini primerov obenem goriški glavarji in so svojo oblast izvrševali po upraviteljih, ki so jih sami imenovali. Najpogosteje se pojavljajo v teh vlogah člani družin Egk, Thurn, Orzon in ob koncu stoletja Formentin. Medtem ko med cesarsko glavarjevo oblastjo in konzorti ni prihajalo do večjih sporov, pa je zabeleženih več konfliktov glavarja ali upravitelja s čedadjskim kapituljem kot cerkveno oblastjo.¹⁰

Leta 1597 je nadvojvoda Ferdinand Tolminsko razglasil za komorno posest. Na pritožbo konzortov je odgovoril z zahtevo po dokazih, da je to ozemlje njihov fevd, vendar jih ti niso imeli. Vladar jim je sicer leta 1604 Tolminsko ponovno podelil v fevd kot svojim vazalom, za kar so si konzorti močno prizadevali. Hkrati je ohlubil izdelati poseben urbar za fevd Formen-

¹ F. Kos, Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku III, Ljubljana 1911, št. 227.

² M. Kos, Urbarji Slovenskega Primorja I, Ljubljana 1948, str. 13.

³ *Ibid.*, str. 19-20.

⁴ Kasneje se v nemških virih navajajo župe z župani, ki pa so ozemeljsko manjše in imajo poleg upravne tudi samoupravno vlogo.

⁵ M. Kos, Urbarji I ..., str. 20-21.

⁶ M. Kos, Urbarji I ..., str. 42, 44; S. Rutar, Zgodovina Tolminskega, Gorica 1882, str. 54-55.

⁷ M. Verbič, Idrijski rudnik do konca 16. stoletja, inavguratalna disertacija v tipkopisu, Ljubljana 1965, str. 169-170.

⁸ M. Verbič, Gospodarski in socialni položaj tolminskega kmeta v začetku 16. stoletja in upori tolminskih kmetov v letih 1513 do 1515, ZČ 1974/1-2, str. 3-43.

⁹ M. Verbič, Idrijski rudnik ..., str. 172-173.

¹⁰ Rutar ..., str. 91-94.

tinov¹¹ in drugega za vse ostale konzorte, kar je bilo izvršeno leta 1606.¹² Ni pa pojasnjeno, kako so mogli že leta 1607 Tolminsko dobiti v fevd Dornbergi; pomenbno, če že ne odločilno vlogo je pri tem verjetno odigrala zastavna vsota 66.500 goldinarjev.

V 17. stoletju je slika vendarle nekoliko jasnejša. V prvi polovici stoletja je bilo tolminsko gospostvo zastavljeno oz. podeljeno v fevd: najprej od leta 1607 Dornbergom; ko pa so ti leta 1633 izumrli po moški veji, je vladar posest podelil Breunerjem.¹³ Ti so leta 1649 od vladarja najprej izposlovali, da jim je gospostvo spremenil v alodialno posest,¹⁴ nato pa le-to 1651 prodali goriškim Coroninjem,¹⁵ ki so ostali njegovi lastniki in glavarji vse do leta 1848.

Do leta 1377 nimamo podatkov o obsegu gospostva oz. gastaldije. Urbar iz tega leta pa kaže, da so spadala vanj porečja Soče od Čezsoče do Dobarja ter Idrice in Bače. Na Bovškem sta k Tolminu v zemljiškoposestnem smislu spadala Čezsoča in Log Čezsoški; Breginjski kot in ozemlje zahodno od Kobarida ter Livek niso šteli h gospostvu.¹⁶ V zgornji dolini Idrice je najprej še redko poseljeno področje Idrice pripadalo Tolminu, vendar je z odkritjem in kopanjem živega srebra pomen tega ozemlja tako zrasel, da je bilo postopno izločeno,¹⁷ se oblikovalo v posebno gospostvo in prešlo do sredine 18. stoletja v sestav Kranjske.¹⁸ Na drugi strani je v letu 1509 ali 1510, v času vojvode Brunsviškega, političnoupravno prišel pod Tolmin vzhodni del Breginjskega kota do vasi Sedlo,¹⁹ v posestnem pomenu pa se to področje začne navajati kot del gospostva v urbarjih šele od sredine 17. stoletja pod Coroninji.²⁰ Urbar iz leta 1523 sicer navaja

še Livek, ki pa je kasneje zemljiškoposestno zopet pripadel Čedadu in političnoupravno Benetkam vse do njibovega zatona.

Zlasti severna, pa tudi južna meja gospostva sta bili relativno urejeni in stabilni; drugače je bilo na vzhodni in zahodni meji Tolminskega. Meja s freisinškim gospostvom Škofja Loka je segala od področja Sorice do področja Zirov.²¹ Sprva nenaseljeno ali zelo redko naseljeno ozemlje je bilo postopno kolonizirano z obeh strani, kar je povzročalo mejne spore (npr. glede pravice paše), ki so se vlekli več stoletij. Podobno so na zahodni meji z Benetkami neprestani spori zaradi meje, največkrat povezani z gozdnimi in pašnimi pravicami, čeprav hribovit greben od Mije preko Matajurja do Kolovrata predstavlja naravno mejo med Tolminsko in Furlanijo.

Upoštevajoč obseg tolminskega gospostva tako v srednjem kot v zgodnjem novem veku lahko rečemo, da je to pokrivalo ozemlje današnjih občin Tolmin in Cerkljano v celoti, Idrice in Kobarida v večini, na Bovško pa je komajda segalo. Prof. Kos je skušal izračunati približno število prebivalcev leta 1377 in prišel glede na 606 gospodarskih enot do številke 4600.²² Podatek se lepo ujema z izračunom na podlagi podatkov v urbarju iz 1523: na istem ozemlju, torej brez vasi zahodno od Kobarida, je popisanih okrog 650 gospodarskih enot kar znese približno 5000 prebivalcev. Domnevamo lahko, da je prebivalstvo v naslednjih stoletjih precej hitreje naraščalo, saj je do leta 1880 naraslo do 28700 (Rutar, str. 308-310), torej se je povečalo za 5,7 krat. 16. in 17. stoletje sta obdobje intenzivne nenačrtne notranje kolonizacije. To nam izkazujejo tudi urbarji s svojimi popisi novin in rovtov: ti so lahko sestavni del temeljnih in priročnih urbarjev ali pa so nastavljeni kot samostojni urbarialni registri.

V splošnem so gospostva urbarje nastavljala, obnavljala ali reformirala zaradi sprememb posestnega stanja, podložniških dajatev in služnosti, njihovih prevedb, sprememb pravic podložnikov in gospostva, pa tudi ob nastopu novega imetnika.²³ V tem okviru moramo iskati različne razloge za nastanek naših urbarjev.

Prvi, ki obsega le posamezne kmetije v nekaj vaseh na Cerkljanskem, Šentviški planoti in v okolici Tolmina, je povezan s podelitvijo teh posesti v fevd ali podfevd čedadskemu plemiču Johannesu Longu, ki je bil v 2. polovici 13. stoletja tudi tolminski gastald. Šlo je za razdrobljeno rodbinsko posest, ki je poleg kmetij na Tolminskem obsegala tudi posest in dohodke na Bovškem (Plužna), v Beneški Sloveniji in v Br-

¹¹ Urbar I-65 v ARS izkazuje posest bratov Virginija in Hieronima Formentina na posameznih kmetijah in zemljiščih v številnih vaseh po celem gospostvu; pisan je v italijanščini v prvi osebi obeh bratov, italijem naknadno (v arhivu?). Drugi, I-66, italijan s 1606 in podpisani od deželno knežjih krmisarjev, je pisan v nemščini in zajema posest Jerneja Formentina, ki je podobno razpuščen po celem gospostvu.

¹² M. Verbič, Idrijski rubnik ..., str. 178, 180-181.

¹³ ARS, rukopis I-42.

¹⁴ Rutar ..., str. 106.

¹⁵ Tako se je rubijska veja rodbine začela imenovati tudminska (PSBL, I. zv., str. 196-197); leta 1839 je njena itediščina pripadla sorodniku iz kromberške veje in ta jo je tik pred zemljiško milvezo prodal nekemu vitezu Kremerju. (Rutar ..., str. 201-202).

¹⁶ Pojem gospostva (Herrschaft) so pričeli uporabljati šele Avstrijci po zasedbi Tolmina.

¹⁷ Deželni knez si je v zastavnem pisnu Dornbergom leta 1607 pridržal idrijsko župo za potrebe rudnika (urbar 1624, list 313). Tudi urbar iz 1523 ne navaja Idrice.

¹⁸ J. Žontar, Struktura uprave in sodstva na Slovenskem, Ljubljana 1998, str. 79-80.

¹⁹ Rutar ..., str. 86; Urbar 1523 v graškem StLA, Hs 437, list 190.

²⁰ Zemljiški posestnik v teh vaseh je bila večinoma ružaska npatija ter nekatere cerkve iz Čedadu, tudi Kobarida, ter posamezniki iz Čedadu in Vidma.

²¹ V urbarju 1523, list 191, se pri opisu meje proti Škofji Loki omenjajo nek potok na hribu Oselica, nek hrib pri Leskovici; na področju Sorice in Petrovega Brda pa so mejnik visoke gore.

²² M. Kos, Urbarji I ..., str. 40.

²³ E. Umek, Reformirani urbarji deželno knežjih gospostev na Kranjskem, ZČ 1982/4, str. 311.

dih, in je bila kot taka podrobno popisana.²⁴

O vzrokih nastanka urbarja leta 1377 pove največ M. Kos v svoji objavi.²⁵ Kot glavna razloga navaja dva: ekonomskega, ki pomeni prevedbo naturalnih dajatev v denarne, in političnega, ki je povezan s povrnitvijo gospostva iz zakupa pod neposredno upravo Ogleja (glej zgoraj).

Urbar, ki je nastal okrog leta 1523, do nedavnega sploh ni bil znan in je v literaturi prvič uporabljen šele leta 1994.²⁶ Ker gre za novopriključeno ozemlje, čigar status je bil določen z mirovnima sporazumoma 1521 in 1523 (glej zgoraj), je izdelava tega urbarja gotovo povezana z vrnitvijo zemljiškoposestnih pravic konzortom. Označimo ga lahko za reformiranega,²⁷ saj so ga deželno knežji komisarji izdelali na podlagi predhodnih urbarjev in izjav županov in sosesk o tem, kateremu od konzortov so pripadali v času Benetk ter katere dajatve in obveznosti so služili Mihaelu Neuhauserju. Podobna urbarja sta v tem času nastala tudi v goriški²⁸ in pazinski²⁹ grofiji. Goriški urbar, od katerega se je ohranil le drugi del s popisom robotnih in drugih skupnih obveznosti sosesk ter sodstva, je napisala ista roka kot tolminskega. Skladno s prakso reformiranega urbarjev deželno knežjih gospostev, ki se je na Kranjskem začela konec 15. stoletja, so verjetno tudi tu izdelali po dva izvoda: enega za potrebe gospostva, drugega za nadrejeno deželno knežjo upravo.³⁰ Slednji so se ohranili v večji meri, kar velja tudi za naš primer.

Urbar iz leta 1598 je povezan z odvzemanjem Tolminske konzortom in njeno podreditvijo dvorni komori. Nastal je po ukazu deželnega kneza, izdelal ga je tolminski glavar Formentin na podlagi poziva podložnikom, naj mu prijavijo svoje dajatve in služnosti.³¹

Urbar iz leta 1624 je nastal pod Dornbergi in je edini znani urbar iz njihovega časa. Dvojnik tega urbarja hrani tudi Deželni arhiv v Gradu.

Urbar 1654 nosi sicer naziv Breuner, vendar se to ne ujema z dejstvi; vsekakor pa lahko njegov nastanek povezujemo s spremembo lastništva leta 1651.

Iz obdobja Coroninijev, v katerem je nastalo in je ohranjenih največ urbarjev, pa velja omeniti le obsežen urbar za leta 1730-36, ki zajema celotno gospostvo z vsemi dajatvami.

Glede na uveljavljeno delitev urbarjev po zvrsteh³² lahko zgoraj navedene, razen prvega, označimo kot glavne. Za vse ostale iz spodnjega seznama pa velja oznaka priložni urbarji ali registri: nanašajo se bodisi le na določene dele gospostva ali pa vsebujejo le popis dajatev in najemnin od posameznih zemljišč, največkrat novin in rovtov.

Kronološki seznam vseh znanih urbarjev in urbarialnih registrov za historično ozemlje Tolminskega

Urbar rodbine Longo iz časa med 1275 in 1300 za kraje na Tolminskem, v Beneški Sloveniji in Goriških Brdih
original uničen v 2. sv. vojni; objava v M. Kos, *Urbarji Slovenskega Primorja*, drugi del, str. 267-281; objava narejena po obranjenem prepisu; lat.

Urbar Tolmin 1377

Liber censualis ecclesiae Aquilegensis (naslov v arhivskem popisu)

obsega celotno takratno tolminsko zemljiško posest

134 listov, pribl. formata A4, lat.

Archivio di stato di Trieste, sezione diplomatica, serie I/2 (po Perroniju)

Kopija (fotografije) v ARS, urbarji 53

Objava M. Kos, *Urbarji Slovenskega Primorja*, prvi del, Ljubljana 1948; isti, *Tolminska gastaldija leta 1377*, Carniola VIII/1917, str. 1-15, 147-162

Urbar za dele Tolminskega; starejši, delno datiran s 1482³³

večinoma področje Drežnice, Sužida

34 listov (fol. 506-539)

Steiermärkisches Landesarchiv (StLA) Graz, Sachabteilung der Hofkammer (SHK), Karton 118, Heft 2, No. 48

Urbar Tolmin s.d. (1523)

za vasi v celotnem gospostvu, tudi vasi Z od Kobarida in Livek

221 listov, pribl. formata A4, nem.

StLA, Hs 437

Mikrofilm (Mf.) v ARS

Urbar za stare in nove rove, podložne konzortom 1550

Beschreibung und verzeichnus der nenen und alten gerruth zu Tullweiner herrschafft den con-

²⁴ M. Kos, *Urbarji Slovenskega Primorja II*, Ljubljana 1954, str. 271.

²⁵ M. Kos, *Urbarji I* ..., str. 40-46.

²⁶ S. Torkar, *Zgornja Baška dolina po tolminskem urbarju iz 1523*, *Kronika* 1994/1, str. 29-36.

²⁷ E. Umek, *Reformirani urbarji* ..., str. 313.

²⁸ ARS, Vic. 83, G XIII-9; objava prevoda v M. Kos, *Urbarji II* ..., str. 152-195.

²⁹ ARS, Vic. 98, M I-3; opis in objava v D. Jurčič Čargo, *Gospodarski razvoj lupoglavskega gospostva v 16. stoletju*, Ljubljana 1999.

³⁰ E. Umek, *Reformirani urbarji* ..., str. 312.

³¹ M. Verbič, *Idrijski rutnik* ..., str. 178.

³² E. Umek, *Reformirani urbarji* ..., str. 311.

³³ Pri navajanju urbarjev iz graškega arhiva (razen urbarja iz 1523) sem uporabil beležke Silva Torkarja, ker je bil arhiv v času nastajanja članka nedostopen. Njegove beležke so bile narejene za druge namene, zato je popis pomanjkljiv in popkood nejasen. Torkarju se zabvaljujem za posredovane podatke.

sorten von Cividat zinspar

manjši obseg, nem.

StLA, SHK, Karton 117, Heft 4, No. 2

Urbar Tolmin 1574-80

za nekaj vasi na področju med Tolminom in Knežo; kot priročni urbar za najemnine od košanj, vrtov, mlinov, polj torzo od fol. 19-38, po širini polovičen format, ital.

Archivio storico-provinciale v Gorici (ASPG), urbari 25

Urbar Tolmin 1588

La Rotta delli signori consorti di Tolmino

54 listov, ital.

StLA, SHK, Karton 118, Heft 34

Urbar Tolmin 1591³⁴

obsežen urbar za celo gospostvo

592 str., polovičen format po širini, ital.

ASPG, urbari 32a

Mf. urbari, rola/škatla(R) 1-3

Urbar Tolmin 1598

Urbar über die herrschafft Tolmein

za celo gospostvo; deli se na urbar dajatev od starih kmetij in urbar dajatev od rovtov in krčevin

150 listov A4 formata; nem.

ARS, urbarji 1-64

obdelal P. Stih, Tolminsko gospostvo po urbarju iz leta 1598, Goriški letnik 1984, str. 95-115

Več urbarialnih registrov za posamezne dajatve, zvišanje dajatev, prevedba naturalij v denar; nastali so okrog 1600 (vsekakor med 1598 in 1624) No. 27 (fol. 1-126, 202-251), No. 27+ (f. 252-277), No. 27a (f. 278-311), No. 28 (f. 312-315) skupaj pribl. 500 str., nem.

StLA, SHK, Karton 118, Heft 2

Urbar posesti Jerneja Formentina na Tolminskem 1606

Urbary Bartholameen Formenthins der ime zuegeschribnen und erthailten lehensgnettern za posamezne kmetije v številnih vaseh po celem gospostvu

18 popisanih listov formata A4, nem.

ARS, urbarji 1-66

Urbar posesti bratov Formentin s.d. (naknadno s svinčnikom datiran 1606)

Urbaryo herrn Virginio und Jeronimo Formenthiny gebrüeder

za posamezne podložnike po številnih vaseh gospostva

11 listov formata A4; ital.

ARS, urbarji 1-65

Urbar gospostva Tolmin 1624

Tolmein Friant

obsežen urbar za celo gospostvo, tudi vasi Z od Kobarida, in Idrijo

345 popisanih listov formata A4, nem.

ARS, urbarji 1-67; prepis oz. dvojniki v StLA Graz, A. Lamberg, Sch. 175, Heft 1

Urbar Tolmin 1600-45

Affitazioni dell'Urbaria di Tolmino

zajema celo gospostvo z evidenco najetih zemljišč in najemnine

310 str., format pribl. A4; ital.

ASPG, urbari 36

Urbar Tolmin 1633-36

obsega celo gospostvo, dajatve (najemnina) za novine in posamezna zemljišča pribl. 500 listov, večji format, brez platnic in naslova, ital.

ASPG, urbari 49

Urbar Tolmin (Breuner) 1654

celo gospostvo s celotnimi dajtvami (pravdami) 664 str., nem.

ASPG, urbari 55

Mf. v ARS, R 3-4

Urbar Tolmin 1661-70

zajema večino krajev, manjka Tolmin z ožjo okolico in Šentviška planota

406 str., ital.

ASPG, urbari 58

Mf. v ARS, R 4-5

Urbar Tolmin 1661-71 (dejansko vpisi 1651-94 ter 1734-41)

Urbario di affitazione

evidenca najemnin za posamezna zemljišča. Zajema večino vasi, a ne vse; nekatere vasi se ponovijo dvakrat.

256 str., ital.

ASPG, urbari 59

Urbar Tolmin 1671-79

Vasi od Idrskega do Bače, Šebrelje; vmes manjka 100 listov

260 popisanih str., ital.

ASPG, urbari 69

Mf. v ARS, R 6

Urbar Tolmin 1677

Poljubinj, Baška grapa, Cerkljansko, Tolmin

267 str., ital.

ASPG, urbari 75

Mf. v ARS, R 6-7

Urbar Tolmin 1680-88

Kobariško, dolina Soče in Idrisce, Šentviška planota (glede ozemlja se dopolnjuje s predhodnim oz. naslednjim)

589 popisanih str., ital.

³⁴ V arhivskem zapisu nosi oznako *Coronini*, kar je gotovo napačno.

- ASPG, urbati 79
Mf. v ARS, R 8-9
- Urbar Tolmin 1682-95
Poljubinj, Baška grapa, Cerkljansko (skupno 24 krajev, podobno kot 75)
202 str., ital.
ASPG, urbati 80
Mf. v ARS, R 9-10
- Urbar Tolmin 1689-99
Urbaria ...
kraji podobno kot pri 79
505 str., ital.
ASPG, urbati 87
Mf. v ARS, R 10-11
- Urbar Tolmin 1696-1707
Urbario di Tolmino
obsega del gospostva, pretežno vzhodni
320 str., ital.
ASPG, urbati 93
Mf. v ARS, R 14
- Urbar Tolmin 1698-99
celo gospostvo
288 str., po širini polovičen format, ital.
ASPG, urbati 96a
Mf. v ARS, R 16-17
- Urbar Tolmin 1700-9
Urbaria di Tolmina
celo gospostvo
649 str., ital.
ASPG, urbati 97
Mf. v ARS, R 17-19
- Urbar Tolmin 1703
večina gospostva razen Baške grape in Cerknega z okolico; brez naslova, na začetku vložen list z uvodom o denarju
več 100 neoštevilčenih strani, večji format, ital.
ASPG, urbati 102
- Urbar Tolmin 1730-39
Urbaria di Tolmino dal a. 1730 fino al a. 1739
obsežen urbar, obsega vse vasi
253 listov, večji format, ital.
ASPG, urbati 131
- Urbar družinske posesti Formentinov na Tolminskem 1736
Urbaria delli feudi nella signaria et capitanato di Tolmina ...
posamezni podložniki in zemljišča po številnih vaseh gospostva
83 str., ital.
ASPG, urbati 137
Mf. v ARS, R 44
- Urbar Tolmin 1740-49
davčni register za košanje in tlako, novine; obsega Z in J del gospostva s Tolminom
80 listov, večji format, ital.
ASPG, urbati 145
- Urbar Tolmin 1750-59
Urbaria di Tolmina dell'Anno 1750 sino 1759
pokriva isto ozemlje in vsebuje enake dajatve kot 145
okrog 90 listov, večji format, ital.
ASPG, urbati 154
- Urbar cerkve sv. Jerneja v Cerknem 1750
Urbarium V. Ecclesiae S. Bartholomaei ab anno 1750
dejansko sega do 1806
okrog 80 listov, večji format, latin.
ASPG, urbati 154c
- Urbar Tolmin 1756-67
Urbaria dell' Illmo. sig. can. Pietra Antonia de Caranini 1756 sine 1767
davčni register urbarialnih dajatev; obsega Kobariško, dolino Soče in sega do Podmeleca; brez Tolmina z okolico.
40 listov, večji format, ital.
ASPG, urbati 162a
- Urbar Tolmin 1761-70
Urbaria del Monte
urbarialni register dajatev za nekatere vasi na Cerkljanskem
43 listov, polovičen format po širini, ital.
ASPG, urbati 174
- Urbar Tolmin 1768-79
Urbario dell' Illmo. sig. conte Pietro Antonio de Caranini
vasi na Kobariškem ter med Poljubinjem in Seli nad Podmelcem
155 str., ital.
ASPG, urbati 184b
Mf. v ARS, R 56
- Urbar Tolmin 1770-81
Urbaria del Monte per gli anni 1770 sin all'an. 1779 della porzione della signaria di Tolmina appartenente al c.P.A. Caranini
področja Šentviške planote, Baške grape in Cerkljanskega
123 listov, večji format, ital.
ASPG, urbati 189
- Urbar Tolmin 1774-83
Urbar vom Gebierge de 1774 bis 1783
ista področja kot pri 189
okrog 100 listov, večji format, ital.
ASPG, urbati 197
- Urbar Tolmin 1781-90
Urbaria del Monte dall'1781 sine 1790
isto področje kot predhodna ter dodatek po Stockerjevem urbarju za vasi Tolmin, Volče,

- Čiginj, Modrej, Stopec
146 listov, večji format, ital.
ASPG, urbari 202
- Urbar Tolmin
Urbaria del Monte per li anni 1781 sin all'anno 1790 della signoria di Tolmino apelante al conte Pietro Auto Coronini
področje Šentviške planote in doline Idrijce
okrog 70 listov, večji format, ital.
ASPG, urbari 203
- Urbar Tolmin 1782-90
enako kot 184b
100 str., ital.
ASPG, urbari 203a
Mf. v ARS, R 62
- Urbar Tolmin 1792-99
... di Circhiua della signoria di Tolmino (začetek naslova oguljen do nečitljivosti)
področje Baške grape in Cerkljanskega; tabelaren pregled teh dajatev prikazan na 4 straneh na koncu urbarja 207
127 listov, polovičen format po širini, ital.
ASPG, urbari 205a
- Urbar Tolmin 1793-98 (1804)
Urbario del Monte della signoria di Tolmino
področje Šentviške planote in doline Idrijce; na koncu sumarni tabelarni prikaz dajatev po vaseh iz urbarja 205a
76 listov, večji format, ital.
ASPG, urbari 207
- Urbar Tolmin 1802-13
Urbario di Circhiua 1802
Baška grapa in Cerkljansko; na koncu vsake vasi sumarna navedba dajatev
okoli 135 listov, večji format, ital.
ASPG, urbari 213
- Urbar Tolmin 1805-13
Urbario del Monte principato nel 1806 pro 1805 sino 1813
področje Šentviške planote
83 listov, večji format, ital.
ASPG, urbari 216
- Urbar Tolmin 1814-30
Urbario delle comuni di Caporetto, Creda e Tolmino dell'anno 1814 sin al...1830
Kobariško do Tolmina z okolico, vpisi na tiskano tabelo (tudi rubrika hišna št.)
198 listov, večji format, ital.
ASPG, urbari 221
- Urbar Tolmin 1823
vpisi v tiskan obrazec z rubrikami lastnik in parcela, klasifikacija, vrednost ter dajatev po urbarju
82 listov, velik format (pribl. A3), ital.
ASPG, urbari 222a
- Urbar posesti Tereze Jug na Tolminskem 1829-39
Urbario della Signora Therese Juch di Gorizia de anno 1829 sino inclusive
posamezni podložniki (skupno 22) v vaseh od Koharida do Tolmina, Volčah, Čiginju, Ročah, Cerknem
23 listov, po širini polovičen format, ital.
ASPG, urbari 222b
- Urbar Tolmin 1831-40
področje Šentviške planote, Baške grape, Cerkljanskega; ital.
ASPG, urbari 223
- Urbar Tolmin 1831-40
ostali del gospostva: Kobariško, Tolminsko do Sel nad Podmeleem; ital.
ASPG, urbari 224
- Urbar Tolmin 1837-39
Šentviška planota in dolina Idrijce; ital.
ASPG, urbari 225
- Urbar Tolmin 1837-40
od Volarij do Idrije pri Bači; ital.
ASPG, urbari 226
- Urbar Tolmin 1840-49
Slap, Šentviška planota, dolina Idrijce, del Cerkljanskega; ital.
ASPG, urbari 227
- Urbar Tolmin 1841-50
Tolmin z ožjo okolico, Kobarid, Bača, Idrija pri B., Volč, Sela, Lon, Kal; ital.
ASPG, urbari 228
- Urbar Tolmin 1844-51
obsežnejši: za Baško grapo, Cerkljansko, dolino Idrijce, Šentviško planoto; ital.
ASPG, urbari 229
- ZUSAMMENFASSUNG
- DIE URBARE DER HERRSCHAFT TOLMIN
- Der Raum Tolmin (Tolmein) dürfte im 11. Jahrhundert in den Besitz der Patriarchen von Aquileia übergegangen sein. Umde des 14. Jahrhunderts wurde er an Cividale verpfändet, mittelbar an eine Gruppe von Stadttadeligen, genannt *consortil*. Diese behielten den Tolminer Besitz auch unter venezianischer und später österreichischer Herrschaft mit einer Unterbrechung zur Zeit des Kriegs zwischen Österreich und Venedig bis zum Beginn des 17. Jahrhunderts. Es folgten die Dornberg, Breaner und dann zweihundert Jahre lang die Coronini.
- Die Herrschaft umfaßte einen großen Teil des oberen Isanzagebiets, des Fußgebiets von Idrija und Bača. Um 1600 wurde die Ortschaft Idrija (Idria) abgesondert und Dürfler westlich von Kubarid (Karfreid) angeschlossen.

Zunächst wurde die Herrschaft bzw. die *gastaldia* in (größere) Verwaltungseinheiten, die *Dekanate* aufgeteilt, später werden nur (kleinere) Zupen erwähnt, die auch eine Selbstverwaltungsfunktion ausübten.

Zu Verwaltungszwecken entstanden in der Zeit bis zur Abschaffung des Feudalismus in der Mitte des 19. Jahrhunderts viele Urbare und Urbarregister. Davon haben sich gut 50 bis heute erhalten, die meisten aus der Zeit der Grafen Coronini. Sie werden in den Archiven in Görz, Ljubljana, Graz und Triest verwahrt.

SUMMARY

LAND REGISTERS OF THE LANDED PROPERTY OF TOLMIN

Most likely, Tolmin became the property of the Aquileian Patriarchy in the 11th century. At the end of the 14th century, it fell forfeit to Cividale and indirectly, to a body of the city's noblemen called the "konzorti". The property of Tolmin remained in the possession of the

"konzorti" throughout the rule of Venice and on into the Austrian rule up until the 17th century, with the exception only of the duration of the Austro-Venetian war. Following the "konzorti", the property was owned by the Dornbergs, followed by the Breuners, after which it was held by the Coroninis for an entire 200 years.

The property of Tolmin encompassed a large part of the Upper Poxočeje region and the river basins of the Idrija and the Bača. Around 1600, Idrija was separated from the property, while all the villages west of Kobarid were annexed to it. Initially, the landed property, or "gastaldija", was divided into (sizeable) administrative units called "dekanija", while later sources mention only smaller parishes, which also enjoyed a degree of autonomy.

During the time of the abolishment of the feudal system in the middle of the 19th century, a number of land registers and other registers were created for administrative purposes. More than 50 of these have been preserved to date, most of which date back to the time of the Coronini counts. These registers are kept in the Archives of Gorizia, Ljubljana, Graz and Trieste (Trst).

Kilweew

Ingestand der bawerischen schein des Corislet; Das selbe
 Culinari vorraussetz nach der zerg; Das hat die Cor
 minitot vor einer zeit für zoffen vor waaren
 für quit angest; Das dieselb i ammitet / blos
 bewahrung angestanden, und all der an
 lau vorkort; Das haben die Corislet; An
 geseit Loo eine B. wares golte vorkort
 lau hat ein biffer fallen ungen, und die von
 faher zu ein tag der zween, bis die es abgemacht
 alleig faher an zoffen anst auf der (Kort)

Die von Libani und die ande ydria son; reguldig so
 was; furd zum dleso für der waare furbirgen;

und die von Sabulmaris, Dolian und die von Libani
 an; sind reguldig zu noten, das dleso furbirgen
 aus ydria, furs ein ydria, an; furbirgen und
 für faher bey der macht auf dem dleso furbirgen;

Die Corislet; haben zu dem talen; gefahret und zu faher;
 gefahret kniff; faher, die zu anst zu Culinari
 der waare bewahrung und für anre ydria; gefah;
 einen zeit ist das gannig; Christ für bawer des talen
 bewan, und furdrolig; die zu Corislet; faher; is
 faher gefahret; zeit g der 12. personen; den talen
 tag und macht furbirgen; vorkort; ungen;

Das selbe; furbirgen; bewan; der furbirgen; für
 der faher; die faher; an; die waare; furbirgen; für
 die faher; furbirgen; bewan; die furbirgen; furbirgen;
 furbirgen; ungen; bewan; die furbirgen; furbirgen;